

1978, 18. září – Dokument vypracovaný členem VONS Petrem Uhlem „K trestní věci proti Jaroslavu Dvořákovi a spol. a k trestní věci proti ing. Vojtěchu Valovi“ obsahující zprávu o případech Jaroslava Dvořáka a spol. a Vojtěcha Valy a životopisy stíhaných osob.¹

Městský prokurátor v Praze JUDr. František Janda podal u Krajského soudu v Plzni obžalobu, jíž žaluje Jaroslava Dvořáka a jeho pět společníků, že se dopustili několika trestných činů proti republice. V současné době probíhá u Krajského soudu v Plzni hlavní líčení v této věci. Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných vydal k tomuto případu sdělení. Vzhledem ke složitosti projednávané věci považují za nutné podat podrobnější informaci, kterou rovněž vydává Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných.

K osobám obžalovaných:

Jaroslav Dvořák, nar. 16. 5. 1933, ženatý, dvě děti, bytem Družstevnická 8, Havířov, okr. Ostrava, je signatář Charty 77. V 50. letech byl vězněn za nedovolené opuštění republiky a útěk z vězení. V 60. letech pracoval jako technik. Je autorem několika projektů, týkajících se nových metod těžby uhlí. Tyto projekty však nebyly čs. úřady přijaty a využity. J. Dvořák byl přesvědčen, že odmítnutí jeho projektů je způsobeno nesprávnými politicko-hospodářskými záměry čs. úřadů a snažil se odejít do zahraničí, protože doufal, že jeho práce tam bude přijata s pochopením. Pokusil se převést manželku a děti přes Rumunsko; byl však uvězněn a v roce 1971 odsouzen ke čtyřem letům odnětí svobody za trestný čin opuštění republiky (§ 109, odst. 1, 3 c tr. z.) a zároveň za trestný čin porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky (§ 127 tr. z.), jehož se měl dopustit jako vedoucí družstva Progres v Ostravě. J. Dvořák je přítelem signatáře Charty 77, filozofa Jaroslava Krejčího, který byl v letech 1973–75 vězněn za trestný čin podvracení republiky a v létě 1977 se vystěhoval do Vídně. V roce 1975 byli v NVÚ Plzeň-Bory věznění s Jaroslavem Dvořákem a Jaroslavem Krejčím i ing. Václav Novotný, Robert

Merganz a Bedřich Raška, kteří jsou rovněž stíháni v této trestní věci, a dále Josef Záhora z Lázní Libverda, Aleš Bluma z Brna, ing. Vojtěch Vala z Prahy a signatář Charty 77 Otto Černý z Prahy, kteří v této trestní věci vystupují jako svědci. – J. Dvořák je ve vazbě od 12. 1. 1978.

Ing. Václav Novotný, nar. 31. 8. 1928,² rozvedený, bytem Koněvova 242, Praha 3, pracoval v 60. letech jako zahraniční dopisovatel Čs. rozhlasu v NSR, kde se před navázáním diplomatických styků mezi Bonnem a Prahou snažil působit jako neoficiální „předdiplomacický“ zástupce.³ Za tím účelem navazoval i kontakty s předáky velkých politických stran. Jeho čs. spolupracovníci ze sdělovacích prostředků byli tehdy přesvědčeni, že plní úkoly čs. zpravodajské služby.⁴ Obžaloba nyní uvádí, že v r. 1974 byl odsouzen za trestné činy vyzvědačství (§ 105 tr. z.) a ohrožení devizového hospodářství (§ 146 tr. z.); rozsudkem z roku 1974 byl však pravděpodobně odsouzen ke čtyřem letům odnětí svobody (dolní hranice trestní sazby pro trestní čin vyzvědačství je deset let), výkon tohoto trestu měl skončit v r. 1976. V r. 1976 před propuštěním byl znovu obviněn, tentokrát z útoku na veřejného činitele (§ 156, odst. 2 tr. z.), jehož se měl dopustit slovním napadením dozorce. Byl odsouzen a propuštěn na jaře 1977. Do 12. 1. 1978, kdy byl vzat do vazby, pracoval jako čistič tramvajových výhybek.

Bedřich Raška, nar. 31. 1. 1936, rozvedený, Skopalíkova 18, Brno, pracoval v 60. letech jako spojař. V r. 1971 byl odsouzen k několikaletému trestu odnětí svobody pro trestné činy padělání a pozměňování veřejné listiny (§ 176 tr. z.), únosu (§ 216 tr. z.), zavlečení do ciziny (§ 233 tr. z.) a pokusu o opuštění republiky (§ 109 tr. z.). Ve vazbě je pravděpodobně od ledna 1978.

Robert Merganz, nar. 12. 12. 1930, rozvedený, bytem Čestmírova 22, Praha 4, je signatář Charty 77. Je chemik-průmyslovák a do r. 1971 pracoval jako zástupce jednoho čs. podniku zahraničního obchodu. Do té doby byl členem KSČ. V r. 1971 byl odsouzen za pokus o trestné činy zavlečení do ciziny (§ 233 tr. z.) a únosu (§ 216 tr. z.), neboť se snažil propašovat přes čs. hranici svého syna, který byl soudně svěřen do péče Merganzovy bývalé

manželky. Již dříve, v r. 1958, byl trestán za nedovolené opuštění republiky. Nyní je ve vazbě od 12. 1. 1978, předtím pracoval jako údržbář.

František Veis, nar. 5. 7. 1932, ženatý, bytem Vyskočilova 60, Praha 4 – Michle, je bývalým důstojníkem čs. armády, od r. 1970 v záloze. Pracoval jako provozní v hotelu; je ve vazbě pravděpodobně od ledna 1978. Je jediný z obžalovaných, který v minulosti nebyl vězněn.

Zdeněk Těšínský, nar. 29. 5. 1928, ženatý, bytem Oldřichova 16, Praha 2 – Nusle, do r. 1950 v čs. armádě jako letec, od té doby pracuje jako řidič. Je politickým vězněm 50. let; v r. 1954 byl odsouzen za údajnou vlastizradu (trest byl zahrazen). V r. 1970 byl odsouzen k podmíněnému trestu za trestný čin ublížení na zdraví (z nedbalosti – § 223, odst. 1, 2 tr. z.). Ve vazbě byl od 12. 1. 1978 a asi po šesti týdnech byl propuštěn.

Prokurátor nyní žaluje Jaroslava Dvořáka, ing. Václava Novotného a Bedřicha Rašku, že se v r. 1975, kdy byli ve výkonu trestu v NVÚ Plzeň-Bory a pokud jde o J. Dvořáka i později, tj. po jeho propuštění, dopustili přípravy k trestnému činu podvracení republiky podle § 7, odst. 1 a § 98, odst. 1 tr. z. Tento trestný čin spatřuje prokurátor především v tom, že ing. Novotný vypracoval teze na téma helsinská konference a její třetí koš, v nichž srovnával poměry ve východní a západní Evropě a pojednával o poměrech v čs. věznicích. Teze prý hodlal poslat do zahraničí prostřednictvím Josefa Záhory. Dále ho spatřuje v tom, že tři jmenovaní zamýšleli po propuštění opustit Československo a (citují z obžaloby) „uvažovali zřídit na území NSR tzv. nezávislý televizní vysílač, prostřednictvím něhož chtěli propagovat kapitalistický způsob života a uvažovali, alespoň někteří z nich (obžaloba neuvádí ani kteří, natož pak nějaký důkaz pro své tvrzení), o možnostech diverzních akcí proti čs. občanům působících v zahraničí a vytváření tlaku na čs. úřady pomocí požadavku výkupného, z něhož chtěli financovat podvratnou činnost proti ČSSR a podporovat ideologická centra v zahraničí“. Zmínku obžaloby o údajných úvahách o diverzních akcích je však nutno posuzovat – na základě dosavadních zkušeností se snahou StB o odhalení terorismu a vzhledem k osobním

vlastnostem některých obžalovaných a svědků – velmi skepticky. Obžaloba dále uvádí, že J. Dvořák věděl, že ing. Novotný má styky s rodinou Helmuta Schmidta a kontakty na Willyho Brandta. Konečně viní prokurátor J. Dvořáka, že (cituji) „poskytl Jaroslavu Krejčímu písemný materiál o tzv. osudu obviněného Dvořáka“. J. Krejčího označuje prokurátor v obžalobě za člověka s nepřátelským postojem k „socialistickému společenskému a státnímu zřízení“; toto nepřátelství prý prokazuje účast Krejčího na „Mezinárodním Sacharovově svědectví“ (tribunálu) a „pařížské skupině Vionale“ (benátské Biennale?).

Pokud jde o ing. Václava Novotného (obžaloba ho viní jen z přípravy podvracení republiky, nikoliv z dalších trestných činů), prokurátor uvádí, že po propuštění z výkonu trestu v r. 1977 se nezapojil do činnosti ostatních (i pokud tedy jde o další přípravy podvracení republiky), ale neučinil opatření podle § 66 tr. z., tj. (uvádím podle tohoto ustanovení trestního zákona) škodlivý následek trestného činu nezamezil nebo nenapravil ani neučinil o trestném činu oznámení v době, kdy škodlivému následku trestného činu mohlo být ještě zabráněno. Prokurátor ovšem neuvádí, v čem vidí škodlivý následek žalované přípravy trestného činu podvracení republiky. V odůvodnění žaloby, a to jak v části o přípravě podvracení republiky, tak v další části o opuštění republiky, chybí ostatně – až na jednu výjimku – jakékoli poukazy na důkazy jednotlivých tvrzení, takže odůvodnění působí nevěrohodně.

Stejnou obžalobou žaluje prokurátor Jaroslava Dvořáka, Roberta Merganze, Bedřicha Rašku, Františka Veise a Zdeňka Těšínského, že byli účastníky (poskytnutím pomoci) na pokusu trestného činu opuštění republiky (§ 10 odst. 1c k § 8 odst. 1 k § 109 odst. 1 tr. z.), jehož se měl v říjnu 1977 dopustit ing. Vojtěch Vala.

Ing. Vojtěch Vala, asi třicetišestiletý, byl v 60. letech důstojníkem čs. armády; v r. 1970 se stal – v rámci tzv. konsolidačního úsilí – třetím tajemníkem (pro vědu a techniku) čs. velvyslanectví ve Washingtonu. Podle hodnověrných zpráv plnil tehdy <zvláštní>^a úkoly. Někdy v první polovině 70. let byl odvolán do

^a Slovo bylo do textu doplněno rukou.

Československa, kde byl uvězněn a odsouzen pro trestný čin proti republice (pravděpodobně ohrožení státního tajemství z nedbalosti podle § 107 tr. z.). Na jaře 1975 byl propuštěn. Za pomoci obžalovaných si sestrojil motorový létací stroj – tzv. vírník – a neúspěšně se na něm pokusil koncem října 1977 přeletět čs.-rakouské hranice poblíž Bratislavy. Obžalovaní mu měli různou měrou pomáhat. Za tento čin a za údajný pokus trestného činu vyzvědačství (§ 105, odst. 1, 3 b, d tr. z.) byl dne 13. 6. 1978 odsouzen Vyšším vojenským soudem v Příbrami k trestu odnětí svobody v trvání 13 let. V srpnu t. r. probíhalo u Nejvyššího soudu ČSR v této věci odvolací řízení. Veřejnost byla z tohoto veřejného zasedání vyloučena a výsledek projednávání mi není znám (na rozdíl od rozsudku prvoinstančního soudu nebyl zveřejněn). Protože však ing. Vala byl odsouzen za použití odst. 3, písm. b, d zákonného ustanovení podle § 105 tr. z., tedy že se pokusil vyzradit státní tajemství, „ačkoli mu jeho uchování bylo zvlášť uloženo“, přičemž šlo o „tajemství zvlášť důležité“, nabízí se vysvětlení, že Valův pokus o opuštění republiky posuzoval soud jako pokus o vyzrazení státního tajemství, jehož byl ing. Vala nositelem v době svého působení ve Washingtonu (později mu totiž žádné státní tajemství nemohlo být svěřeno) a které by jistě vyzradil, kdyby se mu podařilo dostat se na Západ. I když ing. Vala sledoval jen svůj osobní zájem a není stíhán za projevy svého přesvědčení, nelze přehlédnout, že jeho činnost a s ní spojená činnost obžalovaných v trestní věci proti Jaroslavu Dvořákovi a spol., která byla v rozporu se zákonem (§ 109 tr. z.) a kterou nelze schvalovat, je pouhou snahou domoci se politického práva opustit kteroukoli zemi včetně své vlastní; toto právo je zaručeno mezinárodním paktům, který je součástí čs. právního řádu. Toto právo lze sice omezit z důvodů ochrany národní bezpečnosti, veřejného pořádku, veřejného zdraví nebo morálky nebo z důvodů ochrany práv a svobod druhých, ale taková omezení musí – podle paktu – stanovit zákon. Čs. zákon o cestovních dokladech tato omezení nestanoví a ponechává na libovůli anonymních policejních úředníků, jestli vydají povolení k cestě. Tento zákon činí z ostatních zákonů, z nichž by

omezení práva svobodného opuštění^a země mohla vyplývat, právně nezpůsobilé dokumenty a je v přímém rozporu s příslušným ustanovením paktu. V případě ing. Valy je navíc znepokojivá výše trestu – 13 let –, fakt odsouzení za pokus o vyzvědačství a okolnost, že oficiální sdělovací prostředky nezveřejnily žádné údaje o skutkové podstatě jeho trestné činnosti, ačkoli rozsudek musí být podle ústavy a trestního řádu vyhlášen vždy veřejně, a to i tehdy, byla-li ze soudního projednávání veřejnost vyloučena. Právo opustit zemi – s nutnými omezeními, která však musí přesně stanovit zákon – jakož i právo na spravedlivé soudní řízení a na trest, který je v souladu se zákonem, má každý člověk, bývalé československé vyzvědače nevyjímaje. V případě ing. Valy pak vyvstává jí pochybnosti, zda trestní řízení těmto kritériím vyhovělo. Pro tyto pochybnosti je správné případ ing. Valy sledovat (jako to činí v obdobných případech Amnesty International), což ovšem neznamená ani schvalování jeho činnosti, ani jakékoliv sympatie k jeho počínání. Elementární zájem o osudy těch, kteří zaujímali klíčová místa ve strukturách státní moci (včetně míst politických) a kteří se stávají obětí pronásledování, má ostatně perspektivní význam: Může v budoucnu působit jako zabraňující nebo aspoň zmírňující faktor při eventuálním nezákonném či zlovolném pronásledování odstraněných či poražených politických činitelů; tyto obavy nejsou nijak neodůvodněné, jak dokazují události zejména 50. let.

Posledním bodem obžaloby v trestní věci proti Jaroslavu Dvořákovi a spol. je příprava trestného činu opuštění republiky (§ 7 odst. 1 k § 109 odst. 1 tr. z.), které se podle prokurátora měli dopustit Jaroslav Dvořák, Robert Merganz, František Veis a Zdeněk Těšínský tím, že se pokoušeli vyrobit padělky cestovních dokladů. Dále tím, že Z. Těšínský seznámil R. Merganze se švédským státním příslušníkem Bohuslavem Kypitou, od něhož R. Merganz a J. Dvořák chtěli koupit dva pasy po 2500 DM. (I podle obžaloby chtěli vycestovat jen R. Merganz a J. Dvořák.) Konečně se měli tohoto trestného jednání dopustit tím, že zastupitelskému úřadu Turecka

^a V textu bylo původně slovo „kterékoli“, které bylo přeškrtnuto.

v Praze písemně nabídli možnost těžby nerostů z mořského dna za podmínky, že se turecká vláda postará o jejich odchod do zahraničí.

Případů trestního stíhání pro pokusy o opuštění republiky je v této zemi mnoho. V tomto případě bude stát před soudem šest mužů ve věku 42 až 50 let, z nichž tři byli již v minulosti za pokusy o opuštění republiky trestáni. Dva z nich – oba signatáři Charty 77 – vynaložili mnoho energie k dosažení tohoto cíle, přičemž nepoužili ani nehodlali použít násilí a v tomto případě nejednali ke škodě druhých. Jejich činnost je spojena s podivným případem ing. Valy. Současným žalováním tří z nich pro údajnou přípravu podvracení republiky, jíž se měli dopustit ve vězení, interpretuje prokurátor celou záležitost v politické rovině a taková interpretace nemůže nevzbudit zaslouženou pozornost.

LP, Sb. VONS, inv. č. 315, sign. III/1, kart. 54. – Originál, strojopis, 3 strany A4.

POZNÁMKY

- ¹ K případům Jaroslava Dvořáka a spol. a Vojtěcha Valy a s těmito případy souvisejícímu pozdějšímu dalšímu, tentokrát samostatnému odsouzení Františka Veise viz sdělení VONS č. 12, 35, 37, 48, 52, 1023 a 1051, dokumenty č. 12, 35, 37, 48, 52, 1027 a 1055, a dokumenty č. 1128 a 1189.
- ² Správné datum narození Václava Novotného je 31. 8. 1927.
- ³ Novotný působil jako zpravodaj Československého rozhlasu v Bonnu v letech 1963–1965, Viz Zahraniční zpravodajové ČRo in: *Svět rozhlasu*, 2006, č. 15, příloha s. 60.
- ⁴ Vzhledem k existenci kádrových rozkazů I. správy SNB (rozvědky) na stejné jméno a datum narození, podle nichž byl Novotný dne 1. 2. 1962 zproštěn služby, nelze vyloučit, že dále působil jako agent pod krytím zpravodaje rozhlasu. Novotný byl totiž veden od 20. 10. 1965 také jako spolupracovník v registračním protokolu I. správy SNB pod krycím jménem „Namo“ a reg. č. 44266, <http://www.abscr.cz/cs/vyhledavani-archivni-pomucky> [28. 2. 2014].